

MKB Gripsholms Hagar

Tillägg till FÖP Mariefred 07

Antagandehandling
2013-03-13

Inledning

Den gällande *Fördjupningen av Översiktsplanen (FÖP) för Mariefred /Läggesta* antogs av kommunfullmäktige 2007-04-23.

Med en fullt utbyggd motorväg, Svealandsbanans stegvisa utbyggnad till dubbelsspår Mariefreds attraktiva läge vid Mälaren står Strängnäs kommun och i synnerhet Mariefred inför en förväntad ekonomisk och befolkningsmässig tillväxt de närmaste decennierna.

Det är nödvändigt med en helhetssyn för Mariefredsområdet för att förhindra en splittrad och mer slumpmässigt tillkommen bebyggelseutveckling vilket kan komma att medföra flera negativa konsekvenser. Behovet finns därför att man ersätter och kompletterar vissa delar i *Fördjupningen av översiktsplanen för Mariefred/Läggesta* med en uppdaterad version som är i linje med nu gällande politiska ambitioner och målsättningar.

Miljökonsekvensbeskrivningen anger de övergripande konsekvenserna för bebyggelseutvecklingen inom planområdet och utgör en viktig del av beslutsunderlaget tillsammans med förslaget till fördjupningen av översiktsplanen.

Sammanfattning av planens innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra planer och program

Syfte och inriktning

Fördjupningen av översiktsplanen (FÖP) ska främst behandla de långsiktiga strategiska planeringsfrågorna för Mariefred/Läggesta. Detta plantillägg ersätter och kompletterar vissa avsnitt i den antagna *Fördjupningen för Mariefred/Läggesta 07*.

Fördjupningen ska ge kommunen underlag för beslut om utbyggnad av bostäder och företagsverksamheter och investeringar samt handlingsberedskap inför framtida förändringar. Den är också grunden för prövning av detaljplane- och bygglovärenden samt förhandsbesked.

I planen ska olika intressen vägas samman, både enskilda och allmänna. Planen skall vara vägledande för framtida byggande, men är inte juridiskt bindande och ska även visa hur kommunen avser att tillgodose riksintressen.

Planens status och förhållande till andra dokument

Detta plantillägg ersätter och kompletterar vissa avsnitt i den antagna *Fördjupningen för Mariefred/Läggesta 07*.

Planerings- och utbyggnadsidén har i denna plan fått en delvis ändrad inriktning med en tyngdpunktsförskjutning längs stråket mot Läggesta. Till fördjupningen hör även andra dokument. Förutom miljökonsekvensbeskrivningen finns en kulturmiljöanalys och på sikt ska också en grönplan utarbetas specifikt för FÖP-området Mariefred/Läggesta.

MKB:n innehåller de övergripande konsekvensbeskrivningar som ett genomförande av fördjupningen innebär samt anger vilka delar som bör utredas vidare och följas upp i ett senare detaljplane- eller programskede.

Sammanfattande redogörelse för hur bedömningen gjorts i MKB:n

All fysisk planering i Strängnäs utgår ifrån ett hållbarhetsperspektiv. Det innebär att man bygger ut tätorterna inifrån och ut och utnyttjar befintlig infrastruktur. En annan viktig utgångspunkt är att man utgår från platsens förutsättningar och anpassar ny infrastruktur, bostadsbebyggelse och verksamheter utifrån detta.

Viktiga aspekter att ta hänsyn till som påverkas av omständigheter som inte är områdes-specifika är att vidta åtgärder som begränsar klimatpåverkan och anpassar bebyggelsen till nuvarande och kommande klimatvariationer.

En beskrivning av relevanta befintliga miljöproblem som har samband med ett sådant område som avses i 7 kap. miljöbalken beskrivs i anslutning till det planerade utbyggnadsområdet.

De åtgärder som kunnat identifieras i miljökonsekvensbeskrivningen av översiktsplanens fördjupning och som skall fokuseras på i detaljplaneskedet har främst bäring på miljökvalitetsmålen:

God bebyggd miljö, Ett rikt växt- och djurliv, Grundvatten av god kvalitet och Begränsad klimatpåverkan.

Syftet med miljökonsekvensbeskrivningen

Syftet med en MKB är att den enligt miljöbalken ska identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekter som en planerad verksamhet eller åtgärd kan medföra dels på människor, djur växter, mark, vatten, luft, klimat, landskap och kulturmiljö, dels på hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt.

Enligt plan- och bygglagen ska översiktsplanens innebörd och konsekvenser kunna utläsas utan svårighet. Målsättningen med denna MKB är att identifiera vilka miljökonsekvenser som kan uppstå samt ange vilka miljöaspekter som ska fokuseras på och belysas mer ingående i detaljplaneskedet.

Dokumentet skall betraktas som en vägledning för det fortsatta arbetet på detaljplanenivå. Fördjupningen ger möjlighet till helhetssyn med förslag till generella åtgärder för att minimera miljöpåverkan vid utveckling av plan-området.

Miljökonsekvensbeskrivningens innehåll

Miljökonsekvensbeskrivningens innehåll regleras i miljöbalkens 6 kap. 12§.

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
2. en beskrivning av miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen, programmet eller ändringen inte genomförs,
3. en beskrivning av miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,

4. en beskrivning av relevanta befintliga miljöproblem som har samband med ett sådant naturområde som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön,
5. en beskrivning av hur relevanta miljö kvalitetsmål och andra miljöhänsyn beaktas i planen eller programmet,
6. en beskrivning av den betydande miljöpåverkan som kan antas uppkomma med avseende på biologisk mångfald, befolkning, människors hälsa, djurliv, växtliv, mark, vatten, luft, klimatfaktorer, materiella tillgångar, landskap, bebyggelse, forn- och kulturlämningar och annat kulturarv samt det inbördes förhållandet mellan dessa miljö aspekter,
7. en beskrivning av de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra eller motverka betydande negativ miljöpåverkan,
8. en sammanfattande redogörelse för hur bedömningen gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
9. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
10. en icke-teknisk sammanfattning av de uppgifter som anges i 1-9.

Ambitionen är att uppfylla dessa kriterier i tillämpliga delar. Det är dock inte praktiskt möjligt att strikt följa lagstiftningens uppställning. MKBn följer däremot planförslagets struktur i möjligaste mån för att underlätta för beslutsfattare, berörda och andra läsare.

Behovsbedömning - avgränsning

Enligt EU-direktivet 2001/42/EG ska för planer med betydande miljöpåverkan göras en miljöbedömning och resultatet av denna ska integreras i planen med målsättningen att få en hållbar utveckling till stånd. EU-direktivet har inarbetats i svensk lag i Miljöbalkens 6 kap, i Plan och bygglagens 4 och 5 kap samt i MKB-förordningen.

Då en fördjupning av översiktsplanen alltid kan antas medföra betydande miljöpåverkan ska en miljöbedömning göras.

I samarbete med länsstyrelsen har gjorts en avgränsning av miljö aspekter inom planområdet som ska beskrivas och bedömas innan fördjupningen av översiktsplanen ställs ut. I en miljökonsekvensbeskrivning för en fördjupning av översiktsplanen ska fokus ligga på de miljö aspekter som kan leda till betydande miljöpåverkan om planen genomförs. Samtidigt ska avgränsningen av miljökonsekvenserna göras utifrån aktuell plannivå, dvs. när det är en fördjupning av översiktsplanen som i det här fallet, kan redovisningen av miljökonsekvenserna hållas på en övergripande nivå. Det innebär att strukturella frågor på översiktlig nivå först och främst ska uppmärksammas.

Befintliga miljöproblem och sådana som kan uppstå i framtiden identifieras också i möjligaste mån. De generella miljö aspekterna i avgränsningen är inte geografiskt avgränsade till planens områden. Övriga miljö aspekter i MKB:n är relaterade till den betydande miljöpåverkan som kan identifieras inom respektive område.

Åtgärder som leder till begränsad klimatpåverkan är av avgörande betydelse för att minimera betydande miljöpåverkan och påverkar indirekt ett flertal andra miljö kvalitetsmål.

Hållbar utveckling

Enligt Brundtlandkommissionen ” *tillgodoser en hållbar utveckling dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov*”.

I vårt nationella miljömål *God bebyggd miljö* uttalas att, ”Städer och tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö och fungera för alla och bidra till förbättring av den regionala och globala miljön. Natur- och kulturvärden ska tas tillvara och utvecklas.

Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och andra naturresurser främjas. Riksdagen har fastställt tre strategier som ska vara vägledande i arbetet med miljö kvalitetsmålen:

1. En strategi för effektivare energianvändning och transporter för att minska utsläppen från energi- och transportsektorerna.
2. En strategi för giftfria och resurssnåla kretslopp som innefattar en miljöorienterad produktpolitik för att skapa materialsnåla kretslopp och för att minska de diffusa utsläppen av miljögifter.
3. En strategi för hushållning med mark, vatten och bebyggd miljö för ökad hänsyn till biologisk mångfald, kulturmiljö och människors hälsa samt miljöanpassad fysisk planering och hållbar bebyggelsestruktur.

Kommunerna har ett övergripande ansvar för att anpassa miljö kvalitetsmålen lokalt. Vägledande i utarbetandet av miljökonsekvensbedömningen är kommunens miljöpolicy. I kommunens miljöpolicy som antogs av kommunfullmäktige 2003-02-24, framgår att kommunen ska låta den ekologiska, ekonomiska, demokratiska, sociala och kulturella utvecklingen gå hand i hand i en strävan att uppnå ett hållbart samhälle.

Strängnäs kommun tar sitt ansvar för att uppfylla de miljömål och regler som ställs på regional, nationell och internationell nivå.

Vidare så skall enligt miljöpolicyen miljöaspekterna alltid vägas in i det dagliga kommunala arbetet vid upphandling av tjänster och varor, vid beslut och planering och vid förvaltning av kommunens marker, fastigheter och kapital.

Strävan mot en hållbar utveckling är en ambition i all fysisk planering i Strängnäs kommun på alla nivåer. Ledstjärnor för detta är berörda miljö kvalitetsmål där målet *God bebyggd miljö* är centralt. I avsnittet som behandlar begreppet hållbar utveckling framhålls i planen att, ”en grundförutsättning vid lokalisering av bebyggelse är, att den bör planeras med hänsyn tagen till befintlig social och teknisk infrastruktur”. Vidare har man ambitionen att nyttja den för ändamålet mest lämpliga marken och att bebyggelsen skall lokaliseras riktigt både i makro och mikroskalan dvs., man utgår från områdets/platsens förutsättningar för att bygga ekologiskt riktigt.

Fördjupningen av översiktsplanen ska kompletteras med en Grönplan. Grönplanen ska stärka hållbarhetsstrategin och förbättra beslutsunderlaget med avseende på dessa aspekter.

Övergripande bestämmelser

I miljöbalken finns övergripande bestämmelser som utgör grunden för bedömningar i en miljökonsekvensbeskrivning.

Miljöbalkens mål och tillämpningsområde regleras i portalparagrafen

MB 1 kap.1 §. De övergripande hänsynsreglerna finns i balkens 2:a kapitel.

De övergripande bestämmelserna angående hushållning med mark- och vattenområden regleras i balkens 3:e kapitel. Enligt detta kapitel gäller särskilda hushållningsbestämmelser för områden som är av riksintresse.

Områden som är av riksintresse för naturvård, kulturmiljövård eller friluftsliv ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- och kulturmiljön (MB 3 kap. 6 §). Dessa s.k. hushållningsbestämmelser har direkt verkan enbart vid prövning av exploateringsföretag som i lagens mening innebär ändrad markanvändning (t.ex. att skogsmark ersätts av tätortsbebyggelse).

Vid fortsatt markanvändning av hittillsvarande slag har de endast en rådgivande funktion. Miljöbalken (MB 1 kap. 2 §) anger i vilka fall hushållningsbestämmelserna är tillämpliga. Övriga områden av riksintresse och områden av ekologisk betydelse kräver som rubriken anger speciella hänsyn för skydd och bevarande i den fysiska planeringen. Särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten regleras i balkens 4:e kapitel.

Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast om

1. det inte möter något hinder enligt kapitlets 2-8 §§ som utpekar områden av där turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets intressen särskilt skall beaktas och

2. det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Dessa bestämmelser utgör inte hinder för utveckling av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet enligt MB 4kap.1§ sista stycket.

Mälaren med öar och strandområden är av riksintresse för turismens och främst det rörliga friluftslivets intressen och skall särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön enligt MB 4 kap. 2§.

Beaktande av kulturmiljövärdena som är av riksintresse sker i en särskild kulturmiljöanalys. Fornminnen som berörs av utbyggnadsplanerna ska skyddas enligt fornminneslagens bestämmelser.

Miljökonsekvensbeskrivningen anger och identifierar vilka åtgärder som särskilt skall beaktas i detaljplaneskedet för att skydda bevara och i vissa fall öka tillgängligheten för de områden som har höga naturvärden.

Miljö kvalitetsnormer är ett juridiskt styrmedel som regleras i 5 kap. Miljöbalken. Enligt 5 kap. 3 § skall myndigheter och kommuner iaktta gällande miljö kvalitetsnormer vid planering och planläggning. Det innebär att gällande miljö kvalitetsnormer ska beaktas i planarbetet på alla nivåer.

Nulägesbeskrivning

Området Gripsholms Hagar ligger mycket centralt i Mariefred/Läggesta - stråket. Planens genomförande skapar förutsättningar för ökad gång- och cykeltrafik både till stadskärnan och Läggesta. Detta tillsammans med ökad kollektivtrafikanvändning förväntas ge minskade CO₂ -utsläpp och effektivare energianvändning. Gripsholms hagar utgör i detta perspektiv ett särskilt lämpligt utbyggnadsområde som en länk i riktning mot Läggesta. Planen innebär att en del i FÖP-07 tidigare utpekade bebyggelseområden och utredningsområden områden utgår eller senareläggs och ersätts med utpekade bebyggelseområden i detta tillägg. De utredningsområden och utpekade bebyggelseområden som utgår i och med detta tillägg och hänskjuts till kommande fördjupningar av översiktsplanen (FÖP) är kvarstående delar av Västra Ekeby och Målartorp, samt områdena runt Viggeby och Lill Harby med sträckning mot Bondängen. Dessa anses i dagsläget som allt för perifera för att anses som långsiktigt hållbara utbyggnadsområden. Områdena kan först komma i fråga om och när en ny sträckning för Stallarholmsvägen blir verklighet och när området Gripsholms Hagar är fullt utbyggt. Det område som senareläggs och villkoras är området runt Trevnaden som med anledning av dagens trafiksituation inom Slottsbrinken inte kan komma ifråga förrän koppling direkt mot Gripsholms Hagar med Norra skogen är möjlig och när det gatunät som beskrivs i förslaget kan avlasta trafiken från västra delarna av Slottsbrinksområdet.

Geologiskt domineras planområdet av glacial lera. I områdets norra del finns ett brett stråk i väst- nordvästlig riktning med inslag av sandig morän och berg i dagen.

Det finns tämligen goda uttagsmöjligheter av grundvatten i hela området.

Praktiskt taget hela planområdet inom Gripsholms Hagar ingår i Länsstyrelsens naturvårdsprogram. Landskapet är omväxlande med åkrar hagmarker och skog. Ädellövskog med ek och inplanterad bok finns i den nordöstra delen av området. Fågellivet är väl utvecklat i hela området. Länsstyrelsen klassar området som klass III vilket innebär att området har ett lokalt naturvärde. Länsstyrelsen uttalar, att ”naturvärdena kan bestå om beteshävderna av hagmarkspartierna fortsätter. Bebyggelse bör undvikas”.

I områdets nordöstra del finns två nyckelbiotopsområden och ett s.k. opåverkat område. Alla områden har inslag av ädellövskog och värdefulla träd. I planområdets västra del finns också ett område med ädellövskog.

Söder om riksväg 223, utanför det område som utpekats i planen, finns ett Natura-2000 område, Gripsholm (SE0220085) även kallat Hjorthagen vars bevarandestatus inte bedöms skadas av planen. Området utgörs av trädklädd betesmark med dominerande inslag av glest stående grova ekar. I Hjorthagen ingående arter enligt artdirektivet är Läderbaggen som är en prioriterad art. Hjorthagen omfattar en relativt stor areal på 48,6 ha men är i övrigt isolerad genom Mälaren i söder och odlingslandskap samt golfbana i norr. Inom det öppna landskapet, på och runt golfbanan, finns en del mindre och större kullar med visst inslag av ek och annan ädellövskog som tillsammans med de ovan nämnda nyckelbiotoperna och mer fristående skogspartier kan fungera som spridningskorridorer, för de arter som lever inom naturreservatet och natura-2000 området, mot det mer sammanhängande skogsområdet i norr ca 900m från natura -2000 området.

Läderbaggen har dock en begränsad spridningsbenägenhet och de flesta individer stannar under hela sin livstid i det träd där de kläckts. Förflyttningar av individer mellan träd på upp till 190 m avstånd har iakttagits.

Läderbagge:

Läderbaggen är fridlyst. (1 a § Artskyddsförordningen (1998:179) samt NFS 1999:12). Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder import, export och förvaring av levande exemplar samt försäljning av levande och döda exemplar av arten. (Vissa undantagsregler finns angivna i artskyddsförordningen).

Läderbagge är knuten till äldre ihåliga lövträd med stora mängder mulm.

I Sverige förekommer den främst i ek, men även i ask, lind, bok och andra träd som blir ihåliga.

God solexponering påverkar mikroklimatet inne i hålträden. Läderbaggen föredrar träd som står fristående eller halvöppet och det är sällan man ser arten i helt slutna bestånd. Larven lever inne i stamhåligheternas mulm, där de gnager på den omgivande fastare döda veden. Arten kan stanna mycket länge i samma träd, vilket gör att stora mängder av de karaktäristiska ekskrementerna efter hand ansamlas inuti träden.

Ett stort antal av de träd i landet där läderbaggen förekommer kan hotas genom konkurrens från yngre lövträd. Många lämpliga ekar har dött under senare decennier på grund av överväxning och utskuggning i landet som helhet. Avverkning och bortstädning av hålträd i parker och alléer (s.k. "farliga träd") är ytterligare ett starkt hot mot arten. Denna typ av träd förekom tidigare i stor utsträckning ute i det öppna kulturbeteslandskapet, en miljö som decimerats kraftigt p.g.a. ändrad markanvändning. Därför kommer parker och alléer i framtiden att bli allt värdefullare biotoper för artens överlevnad. På många lokaler är kontinuiteten av jätteträd bruten vilket innebär att ersättningsträd saknas när den äldre generationens träd dör.

På små lokaler löper läderbaggspopulationerna risk att dö ut genom slumpmässiga händelser, även om antalet lämpliga träd skulle hållas konstant.

Läderbagge har begränsad spridningsbenägenhet och de flesta individer stannar under hela sin livstid i det träd där de kläckts. Förflyttningar av individer mellan träd på upp till 190 m avstånd har iakttagits. Om avstånden är längre mellan lämpliga hålträd får isoleringseffekten stor betydelse för artens förekomstmönster. Eftersom många lokaler numera ligger långt från varandra är sannolikheten för återkolonisation liten eller obefintlig om populationen en gång försvunnit.

Larvutvecklingen sträcker sig över två till fyra år. Förpuppningen sker under sommaren i en ganska fast kokong i stamhåligheterna. Den fullbildade skalbaggen lever upp till en månad och uppträder i juli och augusti inne i hålträden.

Källa: Länsstyrelsen Östergötland

Planområdet ligger i anslutning till ett område av riksintresse för kulturmiljövården. Områdets värdekärna är Mariefreds stadskärna miljön kring Gripsholms slott med dess samband med Munkhagsgården, Kungsladugården (Grafikens hus) och Gripsholmsvikens konferensanläggning med gamla Kronobränneriet.

För att beakta de kulturhistoriska värdena i och i anslutning till tilläggsområdet har en särskild kulturmiljöanalys tagits fram för att fastställa lämplig avgränsning och struktur av bebyggelseområdena samt en fördjupad inventering av områdets förhistoriska lämningar och samband.

Naturvärden i och runt området

Avgränsning och fokusering på speciellt berörda miljö kvalitetsmål

Då det gäller förhållningssättet för vidtagande av åtgärder i enlighet med riksdagens vägledningar i arbetet med miljö kvalitetsmålen är nedanstående strategier tillämpliga:

1. En strategi för effektivare energianvändning och transporter för att minska utsläppen från energi- och transportsektorerna.
3. En strategi för hushållning med mark, vatten och bebyggd miljö för ökad hänsyn till biologisk mångfald, kulturmiljö och människors hälsa samt miljöanpassad fysisk planering och hållbar bebyggelsestruktur

Ett flertal miljö kvalitetsmål är tillämplbara vid tätortsutveckling. Framför allt är miljö kvalitetsmålet **God bebyggd miljö** viktigt:

Städer tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas tillvara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra naturresurser främjas.

Relevanta miljö kvalitetsmål tas fram med en enklare miljöutredning som utgår från planområdets förutsättningar.

			<p>uppmärksamhet ska riktas på skapande av grönstråk vid upprättande av detaljplaner i enlighet med Grönplanens intentioner inom utpekade bebyggelseområden för att bland annat säkerställa spridningskorridorerna mellan Natura-2000 området i söder till det större sammanhängande skogsområdet i norr.</p> <p>Anpassa vägdragning och annan infrastruktur till topografi och natur.</p> <p>För att säkra naturvärden och minska slitage på områden som ska skyddas och som gränsar till bebyggelse, kan det bli nödvändigt att kommande detaljplaner omfattar även större naturområden med skydds- och skötselbestämmelser.</p>
Uppvärmning av bostäder	Ianspråktagande av naturresurs	Begränsad klimatpåverkan	Fjärrvärme med bästa möjliga reningsteknik utnyttjande av solvärmeteknik, byggande av passiva hus
Grundvattenskydd	Påverkan på grundvatten	Grundvatten av god kvalité	Kontroll om skyddsåtgärder är nödvändiga i samband med schaktningsarbeten och byggnation

Speciellt berörda miljö kvalitetsmål:

- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv
- Begränsad klimatpåverkan
- Grundvatten av god kvalité

Åtgärder

Det går inte och krävs inte enligt gällande lagstiftning att ange exakta åtgärder, i en fördjupning av översiktsplanen, för att minimera miljöpåverkan. Avsikten är att på denna planeringsnivå ange vilka betydande miljöaspekter det är speciellt viktigt att arbeta med på detaljplanenivån.

Med stöd av miljöutredningen där vi prioriterat fram vilka miljöaspekter som gäller generellt för planområdet kan vi ange översiktliga åtgärder som ska följas upp i detaljplaneskedet. De åtgärder som är viktiga att följa upp och genomföra framgår av spalten "Åtgärder" i miljöutredningen.

Det framgår av naturvärdesbeskrivningen, att stor omsorg måste ägnas åt lokalisering av infrastruktur och byggnader för att inte förstöra områdets naturvärden och påverka landskapsbilden negativt. Det samma gäller för kulturvärdena på platsen inte minst de värden som utgör riksintresset men också de värden som representeras av de riktliga förhistoriska lämningarna på platsen. Gestaltningen av bebyggelsen har också stor betydelse i sammanhanget.

Riksdagen har antagit flera mål som kommuner och landsting ska förhålla sig till då det gäller energieffektivisering. Svenska mål har antagits som säger att den totala energianvändningen per uppvärmd areaenhet i bostäder och lokaler bör minska med 20 procent till år 2020 och 50 procent till år 2050. För att nå dessa vid projektering av nya bostadsområden bör så energieffektiva uppvärmningssystem som möjligt utredas och uppvärmning av nya byggnader ska ske på ett miljövänligt sätt.

I samband med kommande detaljplaneplanarbete krävs nya miljöbedömningar för att identifiera miljöaspekter på detaljerad nivå som följs upp av åtgärder som ska genomföras för att minimera miljöpåverkan alternativt resultera i positiv miljöpåverkan.

Åtgärder med koppling till miljökvalitetsmålen God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv

Inom planområdets omfattning finns ett flertal områden med höga naturvärden. Generellt bör ambitionen vara att dessa områden skall betraktas som en tillgång för att höja livskvalitén för de som bor och verkar inom området. Det är därför viktigt att dessa områden sköts omsorgsfullt och är lättillgängliga för alla.

De åtgärdsförslag som togs fram vid miljöutredningen gäller. En omsorgsfull lokalisering av bebyggelse och anpassning av material och utformning till den känsliga miljön är nödvändig. Det gäller också att anpassa vägdragning och annan infrastruktur till topografi och natur. För att säkra naturvärden och minska slitage på områden som man identifierar efter fördjupade inventeringar i detaljplanarbetet och som gränsar till planerade bebyggelseområden, kan det bli nödvändigt att kommande detaljplaner omfattar även större naturområden med skydds- och skötselbestämmelser.

Om dessa åtgärder genomförs höjs områdets attraktivitet. Om man inte beaktar dessa åtgärder förstörs värdefulla naturvärden samtidigt som områdets attraktivitet havereras.

Det framgår av nulägesbeskrivningen att det är främst 3 områden i planområdets nordöstra del som har särskilt höga naturvärden. Två områden, vid Fredriks borg och Sofielund utgör nyckelbiotoper med ädellövskog och värdefulla träd och ett område, vid Liljelund, är klassat

som opåverkat område som också inhyser ädellövskog och värdefulla träd. Dessa områden ska särskilt beaktas och skyddas vid en nybyggnation. (områdena finns markerade med orange linje på karta sid. 9)

Det framgår också av nulägesbeskrivningen att praktiskt taget hela planområdet ingår som ett område i länsstyrelsens naturvårdsprogram och att det är landskapsbilden som lyfts fram. Det innebär att åtgärdsförslagen gäller planområdet som helhet.

Dessutom bör fördjupade naturinventeringar ske i samband med detaljplanearbetet för att bidra till att miljökvalitetsmålen uppfylls. I denna del måste bestämmelserna i artskyddsförordningen beaktas.

I nulägesbeskrivningen redogörs för det i söder, utanför planen, liggande Natura-2000 området Gripsholm (SE0220085) även kallat Hjorthagen. Hjorthagens bevarandestatus bedöms inte skadas av planen. För att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i Natura-2000 området utpekade naturtypen och arten har länsstyrelsen upprättat en bevarandeplan som anger förutsättningarna för gynnsam bevarandestatus vilket i huvudsak innebär att Hjorthagen fortsatt ska ha hårt betestryck och att hålträd och död ved ska bevaras och regenereras genom bland annat nyplantering av ek.

För att arter ska kunna nyttja planområdet vid en framtida spridning i landskapet är det även av vikt att omgivande skogslandskap brukas med god hänsyn framför allt med avseende på lämnande av äldre ädellövträd och potentiella rekryteringsträd samt att spridningskorridorer bibehålls till de stora skogsområdena norr om planområdet. De förutsättningar för kommande detaljplaner som av fullmäktige antagen grönplan del A anger och den i planen angivna bebyggelsestrukturen ger goda förutsättningar att inom utpekade bebyggelseområden skapa gröna korridorer/stråk som kommer att fungera som spridningskorridorer även efter det att området är fullt utbyggt.

Hela det område som utpekats i denna fördjupning som ny inriktning för Mariefreds utveckling omfattas, precis som stora delar av Mariefred i övrigt, av mycket stora kulturmiljövärden. Värdena ligger dels i närheten till riksintresseområdet runt Mariefred och Gripsholms slott samt dels av de rika förhistoriska miljöerna som finns på delar av området. I kommande detaljplanearbete ska kulturmiljöanalysens med bilagan angående förhistoriska miljöer beaktas.

Noggrann avgränsning mellan tillkommande bebyggelseområden och det öppna landskapet, särskilt i syd-ost för att bevara siktlinjer och skyddsområden, i förhållande till bland annat Gripsholms slottsområde, så att de pedagogiska, upplevelsebara och vetenskapliga värdena bibehålls så att riksintresset inte påtagligt skadas. Det bedöms i sammanhanget av stor vikt att den befintliga bebyggelsen i anslutning till Finsta och golfbaneområdet bibehåller sitt intryck som fristående bebyggelsegrupper.

Inom Finsta kulle och Kulturparken kommer Länsstyrelsen inte att godta några markingrepp. I den del av planerat bostadsområde som ansluter till riksintresseområdet finns även fornlämningarna Kärnbo 85: 1 och 203: 1 m fl vilka kommer att kräva ett obebyggt fornlämningsområde av flera skäl; för att kunna upplevas, för skydd, liksom att närområdet sannolikt rymmer fler fornlämningar utan synlig markering ovan mark.

Antikvarisk kompetens ska finnas delaktig i både detaljplane- och genomförandeskedena.

Åtgärder med anknytning till miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan

Planen innebär att en del i FÖP-07 tidigare utpekade mer perifera bebyggelseområden och utredningsområden utgår eller senareläggs och ersätts med utpekade bebyggelseområden i detta tillägg. Detta bidrar till att förbättra förutsättningarna för kollektiv- samt gång- och cykeltrafik. Genom att hela området ligger i stråket mellan Mariefred och den bebyggelse som redan finns och planeras vid Läggesta, och inom den trekilometersradie från stationen som kommunen bedömer vara kriteriet för en långsiktigt hållbar lokalisering av ny bebyggelse, kommer detta tillägg att positivt bidra till att lägga grunden för en hållbar utveckling av Mariefred - Läggestaområdet.

En annan viktig hållbarhetsaspekt är att ny bebyggelse är energieffektiv och att energiförsörjningen sker med förnyelsebar energi. Lokaliseringen i stråket underlättar för infrastruktur så även fjärrvärmeetablering. Det är därför viktigt att försöka påverka och öka medvetenheten hos den som vill bebygga området. Allt talar för att detta är ekonomiskt fördelaktigt på lite längre sikt.

Konsekvensanalys och sammanfattande bedömning

Enligt Plan- och bygglagen ska översiktsplanens innebörd och konsekvenser kunna utläsas utan svårighet. Detta avsnitt ska ge en sammantagen och översiktlig beskrivning av kommunens viljeinriktning och sammanfattning av de konsekvenser som är möjliga att beskriva. Det betyder att förutom miljökonsekvenser ska också planens sociala och ekonomiska konsekvenser beskrivas. Utgångspunkten är att de viljeinriktningar som redovisas i planen ska bidra till en långsiktigt hållbar utveckling av kommunen.

Utpekandet av området runt Gripsholm Hagar som nytt bebyggelseområde möjliggör att mer perifera och ur hållbarhetssynpunkt mindre lämpliga områden utgår ur FÖPen för Mariefred - Läggesta som utrednings eller bebyggelseområden. Planområdet är beläget i anslutning till tätorten och befintlig infrastruktur. Det vackra och känsliga landskapet och den värdefulla natur som inhyses i området ställer dock stora krav på stor varsamhet då området planeras och byggs.

Strängnäs kommun bör genom både fördjupning av översiktsplanen och kommande detaljplanering höja planberedskapen för detta stråk mellan Läggesta och Mariefred. Sammantaget anses en exploatering av området medföra en mindre miljöpåverkan och innebära en bättre hushållning med mark än ianspråktagandet av annan mark i mer perifera lägen. Vid planeringen av Gripsholms hagar är det viktigt att utveckla och bygga vidare på sammanhangen i den gamla kulturmiljön, tex. siktlinjen mellan Kärnbo kyrkoruin och gamla Finsta bytomt längre västerut på golfbanan (se illustration).

Planområdet i anslutning till riksintresset bör kunna bebyggas som tillägget till FÖP Mariefred - Läggesta anger om det tydligt tillförs kvaliteter som på ett påtagligt sätt förstärker riksintresset. Av avgörande betydelse är att en sådan bebyggelse utformas och hur siktlinjer och skyddsområden beaktas.

De nya byggnaderna ges ett samtida formspråk men ska också vara en platsens arkitektur som kommunicerar med de kulturhistoriska värdena i staden. Kompletterande bebyggelse ges ett varierat arkitektoniskt uttryck i fasad - och takmaterial och färgsättning. Nya byggnader får inte spolia det kulturhistoriska arvet. Rätt utförda kan tillkommande byggnader tillföra nya

kontrasterande värden och förstärka upplevelsen av riksintresset, som helhet. Formspråket måste tillsammans med stadens övriga uttryck och miljöer samverka till en förhöjd upplevelse av staden och dess kultur.

För riksintresset kulturmiljö innebär planförslaget att området nordväst om den riksintressanta miljön med Kärnbo kyrkoruin och Kungsladugården tas i anspråk för bebyggelse. Planerad bebyggelse placeras på respektavstånd från riksintresset.

Det öppna landskapet väster om kungsladugården bevaras och väsentliga utblickar från Kärnbo kyrkoruin och kungsladugården bibehålls. Möjligheten att avläsa och uppleva kyrkoruinens funktion som markör av socknens tidigare religiösa centrum samt Kungsladugårdens historiska betydelse för slottet och dess forna hushållning bibehålls. Att obebyggd mark tas i anspråk innebär generellt att den byggda miljön expanderar på bekostnad av den öppna landskapsbilden. Samtidigt bevaras och skyddas ett stort landskapsavsnitt mellan planerad bebyggelse och Mariefredsvägen. Skogsbeklädda holmar bibehålls som visuellt skydd av landskapsbilden.

Med avseende på den förhistoriska perioden innebär planförslaget i ett första skede (bostäder på kort sikt) att området norr om Finnsta bytomt samt golfbaneområdet mellan Finnsta och Klaralund tas i anspråk. Det öppna landskapet väster om kungsladugården bevaras och de viktiga utblickarna från fornlämningarna mot söder bibehålls. Att den öppna marken norr om fornlämningsområdet bebyggs försvårar i viss mån förståelsen och upplevelsen av fornlämningarna. Sett från Mariefredsvägen kan ny bebyggelse något inkräkta på miljön genom att synas bakom och mellan åkerholmarna. Utblickarna från Finnsta bytomt mot kungsladugården, kyrkan, slottet och staden bevaras genom att bebyggelsen placeras norr om bytomten. Sambandet mellan gravfälten och Finnsta bytomt påverkas inte. Bebyggelsen som planeras ligger i direkt anslutning till flera fornlämningar. Direkt påverkan på fornlämningar kan ske i form av ökat slitage när flera människor rör sig i området. Denna negativa konsekvens är dock mindre än den positiva att fler kan uppleva platserna.

På längre sikt planeras ett tätortsområde i norra delen av golfbanan och Falkebogärdet. De viktiga utblickarna från fornlämningarna mot söder och Mälaren bevaras, men i de östra och norra delarna påverkar ny bebyggelse de kända fornlämningarna visuellt. Detta är emellertid fornlämningsområdenas "baksida" och skogsklädd impedimentmark finns på många ställen mellan planområdet och fornlämningsmiljöerna. Den planerade vägen följer topografin i utkanten av området vilket motsvarar traditionellt markutnyttjande. Svansta gård med intilliggande fornlämningar och impedimentmark bör kunna undvikas.

Planerat område för samordnat lantligt boende ger ingen eller marginell påverkan på miljön Finnsta-Svansta och bedöms inte heller påverka miljön vid Årby.

Det framgår av Länsstyrelsens Naturvårdsprogram att landskapsbilden i området som består av ett omväxlande landskap med åkrar hagmarker och lövskog är mycket känslig. Fågellivet i området är rikt utvecklat. Länsstyrelsens bedömning är att naturvärdena kan bestå om beteshävderna av hagmarkspartierna fortsätter och att bebyggelse inom dessa partier bör undvikas. När nya detaljplaner utarbetas kan det med anledning av ovanstående värden bli aktuellt att utöka detaljplaneområdet till att omfatta även större områden med natur- hagmark för att därigenom säkerställa värdena och minska risken för slitage genom skyddsbestämmelser och krav på skötselplaner.

I söder, utanför planen, ligger ett Natura-2000 området Gripsholm (SE0220085) även kallat Hjorthagen. Med de åtgärder som anges i denna MKB samt de riktlinjer som anges av grönplanen och de goda förutsättningar som finns för tillskapande av spridningskorridorer genom planområdet bedöms Hjorthagens bevarandestatus inte skadas av planen.

Frågan om plats för framtida ”förbifart” Mariefred som tas upp i planen behandlas inte i denna MKB. Planens syfte är endast att säkerställa mark i olika alternativa lägen för framtida möjligheter för en eventuell tillkomst av en sådan väg. Förbifarten är i sig ett vägprojekt som kräver förstudier och vägplan med tillhörande MKB enligt väglagen.

Miljöbedömning

Kommunen gör regelmässigt behovsbedömningar i samband med upprättande av detaljplaner. I miljökonsekvensbeskrivningen har ett antal generella miljökonsekvenser identifierats som skall innefattas vid behovsbedömningen av respektive detaljplan. Behovsbedömningen för respektive plan får avgöra om miljöaspekterna är betydande för planen i fråga.

Det innebär att vid behovsbedömningen för varje enskild plan skall denna miljökonsekvensbeskrivning tjäna som ledstjärna för huruvida genomförande av detaljplanen i fråga innebär betydande miljöpåverkan.

Betydande miljöaspekter som på översiktsplanenivå identifierats inom planområdet är:

- Intrång i känslig kultur- och naturmiljö
- Påverkan på landskapsbilden
- Ianspråktagande av naturresurs
- Påverkan på grundvatten

Uppföljning

Fördjupningen av översiktsplanen är inte juridiskt bindande. I samband med detaljplaneprocessen kan flera miljöaspekter med risk för betydande miljöpåverkan komma att identifieras. Därför är det viktigt att MKB:n för översiktsplanens fördjupning inte betraktas som ett komplett hjälpmedel vid detaljplanearbetet utan betraktas som en vägledning för detaljplaneprocessen.

De miljöaspekter som identifierats och översiktligt beskrivits i denna MKB skall då respektive område blir föremål för utarbetande av detaljplan beaktas och utredas så, att lämpliga åtgärder vidtas leder som till positiva eller minimerar negativa miljöförändringar. Åtgärderna ska vara ekonomiskt rimliga och tekniskt möjliga i enlighet miljöbalkens intentioner.

I föregående avsnitt angavs betydande miljöaspekter som identifierats. Det innebär att dessa ska följas upp i detaljplaneskedet med lämpliga åtgärder för att minimera negativ miljöpåverkan vid planens genomförande. Rent praktiskt kommer denna uppföljning att ske i samband med detaljplaneprocessen där ansvaret ligger hos respektive facknämnd och kommunstyrelsen.

Nollalternativet

Nollalternativet är att planförslaget inte genomförs och det innebär att man inte utnyttjar planinstrumentet. De bebyggelseområden och den strategi som gällde för Mariefreds utveckling i FÖP 2007 kommer då fortsättningsvis att gälla. Om bebyggelse tillkommer i de delar som utpekats norr om Mariefred i enlighet med den fördjupningen blir resultatet ett mer splittrat samhälle som är svårare att försörja med teknisk infrastruktur och kollektivtrafik. Det innebär att möjligheten att genomföra en utveckling nära stationslägena, som även öppnar för en omflyttning från privatbilism till cykel och kollektivtrafik, skjuts på framtiden.

Om inte kommunen styr den framtida bebyggelseutvecklingen efter de riktlinjer man lägger fast i detta tillägg till fördjupningen av översiktsplanen, kan resultatet bli att man får en mer splittrad och mer slumpmässigt tillkommen bebyggelseutveckling inom området. I detta känsliga område "Gripsholms Hagar" skulle en slumpmässigt tillkommen bebyggelseutveckling sannolikt få förödande konsekvenser för såväl landskapsbild som värdefull natur

I de fall tillägget innebär att allmänna intressena bedöms så viktiga att det medför intrång i naturområden kommer dessa att sparas i ett nollalternativ. Sannolikt minskar dock tillgängligheten för allmänheten i nollalternativet.

Konsekvenser av planens genomförande, icke teknisk sammanfattning

Planområdet är beläget i anslutning till tätorten och befintlig infrastruktur. Ur denna aspekt är planområdet lokaliserat rätt ur hållbarhetssynpunkt. Det vackra och känsliga landskapet och den värdefulla natur som inhyses i området ställer dock stora krav på stor varsamhet då området planeras och bebyggs.

Planområdet ligger i anslutning till riksintresse för kulturmiljövården, Mariefred – Gripsholm. Planen tar hänsyn till dessa värden genom att formulera ett förhållningssätt till riksintresset. Detta innebär att medvetna åtgärder vidtas i planen för att reducera eller helt undvika negativ påverkan på kulturmiljön och riksintresset. Exempel på dessa åtgärder är valet av planstruktur, relation och avstånd till befintliga bebyggelsemiljöer, tydliggöranden av äldre vägar och stråk, riktlinjer för hur samband i den förhistoriska miljön ska beaktas och om möjligt integreras med grönstråk/områden. Även planens riktlinjer för arbetet med den kommande utformningen av den planerade bebyggelsen tar sikte på landskapsbild och kulturmiljön. Hänsyn ska tas även till siktlinjer och historiska samband vid placeringen av den nya bebyggelsen.

Landskapet i området som består av ett omväxlande landskap med åkrar hagmarker och lövskog är mycket känsligt. Fågellivet i området är rikt utvecklat. Länsstyrelsens bedömning är att naturvärdena kan bestå om beteshävderna av hagmarkspartierna fortsätter och att bebyggelse inom dessa partier bör undvikas. Nya detaljplaner bör utarbetas så att de förutom bebyggelseområdena även omfattar områden med natur- hagmark för att därigenom säkerställa värdena och minska risken för slitage genom möjligheten att infoga skyddsbestämmelser och krav på skötselplaner i planerna.

I söder, utanför planen, ligger ett Natura-2000 området Gripsholm (SE0220085) även kallat Hjorthagen. Med de grönplanens riktlinjer och med de goda förutsättningar som finns för tillskapande av spridningskorridorer genom planområdet bedöms Hjorthagens bevarandestatus inte skadas av planen.

Det ställs utifrån ovanstående bedömningar mycket höga krav vid byggnation av området för att inte områdets kultur- och naturmiljövärden och områdets attraktivitet ska gå till spillo.

Bertil Antonsson

Miljöstrateg

Mikael Rojek

Samhällsbyggnadsstrateg